

Hem>Rättsliga åtgärder>Var och hur?>Vilket lands lag gäller?

Vilket lands lag gäller?

Tyskland

1 Rättskällor

1.1 Autonoma nationella regler

Mellan 2007 och 2016 kodifierade EU lagvalsreglerna på viktiga områden av privaträtten i form av förordningar (särskilt förordning (EG) nr 593/2008 (Rom I-förordningen), förordning (EG) nr 864/2007 (Rom II-förordningen) och förordning (EU) nr 650/2012 (EU:s arvsförordning). För en översikt av gällande regler se handboken "Rättsligt samarbete på privaträttens område i Europeiska unionen" (https://e-justice.europa.eu/content_ejn_s_publications-287-sv.do).

Tillämpningsområdet för Tysklands egna lagvalsregler har följaktligen blivit allt mindre.

Den viktigaste källan till tysk internationell privaträtt (eller de tyska lagvalsreglerna) är lagen om införande av civillagen (*Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* – nedan kallad *EGBGB*), särskilt §§ 3–48 EGBGB. Enligt § 3 EGBGB har emellertid bestämmelser i EU-rättsakter och internationella konventioner företräde framför bestämmelserna i denna lag inom sina respektive tillämpningsområden.

Tysk rätt innehåller dessutom lagvalsregler även utanför EGBGB, till exempel i den tyska insolvensförordningen (*Insolvenzordnung* – nedan kallad *InsO*).

På de områden som inte regleras i lag, till exempel internationell bolagsrätt, är det domstolarna som avgör vilken lag som ska tillämpas.

Redogörelsen i punkt 2 begränsas i huvudsak till de tyska lagvalsreglerna.

1.2 Multilaterala konventioner

Det finns en uppräkningslista av alla multilaterala konventioner som undertecknats och ratificerats av Tyskland i avdelning B i *Bundesgesetzblatt* (Tysklands officiella kungörelseorgan – som kan beställas online på adressen <https://www.bgbl.de/>). Denna förteckning över multilaterala konventioner tar även upp sådana som innehåller harmoniserade lagvalsregler.

Ofta är det internationella organisationer som tar initiativ till denna typ av multilaterala konventioner. Av särskilt intresse i detta sammanhang är Haagkonferensen för internationell privaträtt (www.hcch.net, <https://www.hcch.net/de/home/>), som Tyskland sedan länge är medlem av.

1.3 Viktiga bilaterala konventioner

Lagvalsregler förekommer även i bilaterala konventioner. Även Tysklands överenskommelser med andra länder finns i avdelning B i *Bundesgesetzblatt* (se punkt 1.2 ovan).

2 Tillämpning av lagvalsreglerna

2.1 Tillämpning av lagvalsreglerna ex officio

Lagvalsregler är inte bara av betydelse i rättstvister. Affärspartner i olika länder behöver känna till vilken lag som är tillämplig på deras avtal oavsett eventuella framtida rättstvister. Deras rättigheter och skyldigheter är beroende av detta. Bilförare på semester i ett annat land måste känna till vilken lag som gäller om de orsakar en trafikolycka där. Det avgör hur och i vilken omfattning ersättning ska betalas.

En tysk domstol som prövar ett mål där sakförhållandena visar på en anknytning till ett annat lands lag, måste avgöra vilket lands lag som ska tillämpas på grundval av det egna landets lagvalsbestämmelser. Den tyska domstolen måste även känna till bestämmelserna i tysk internationell privaträtt och tillämpa dessa på eget initiativ (*ex officio*).

2.2 Renvoi (återförvisning och vidareförvisning)

Är enligt de tyska lagvalsreglerna en annan stats lag tillämplig lag, men den statens rätt hänvisar vidare till ytterligare en stats rätt, så erkänner tysk rätt enligt § 4.1 första meningen EGBGB i princip detta – med förbehåll för särskilda bestämmelser i EU-rättsakter eller internationella konventioner. Om utländsk rätt hänvisar tillbaka till tysk rätt, ska de tyska materiella bestämmelserna tillämpas (§ 4.1 andra meningen EGBGB).

Om de tyska lagvalsreglerna medger val av vilken lag som ska tillämpas, gäller enligt § 4.2 EGBGB detta val endast de materiella bestämmelserna.

2.3 Ändring i anknytning

Ändring i anknytning behandlas i tysk rätt (vid "ofullbordade sakförhållanden"). Sakrätter regleras exempelvis av lagen i det land där den berörda egendomen är belägen, vilket innebär att ett föremål kan komma att omfattas av en annan rättsordning om det flyttas till en annan plats (annat land).

Ändring av anknytningskriterium godtas emellertid även inom andra områden, t.ex. i fråga om byte av medborgarskap.

Byte av tillämplig lag är dock inte möjligt om den relevanta lagvalsregeln föreskriver en särskild anknytningstidpunkt. För att fastställa vilken lag som ska tillämpas på ett arv hänvisar man vid personer som avlidit på eller efter den 17 augusti 2015 exempelvis till arvlåtarens hemvist vid tidpunkten för frånfallet (se punkt 3.7 nedan).

2.4 Undantag (ordre public och internationellt tvingande regler)

Det tyska *ordre public*-förbehållet finns i § 6 EGBGB. Utländska bestämmelser ska således inte beaktas om det skulle vara oförenligt med grunderna för landets rättsordning att tillämpa dem. Med detta avses att grundläggande rättsprinciper måste stå på spel, i allmänhet genom allvarliga överträdelse av grundläggande rättigheter som garanteras i den tyska författningen. Ytterligare en viktig fråga när det gäller tillämpningen av ordre public förbehållet är huruvida sakförhållandena i målet uppvisar en inhemsk anknytning. Först då är målet av generell relevans för tysk rätt. Även här måste emellertid vissa specialbestämmelser beaktas, särskilt bestämmelserna i de överordnade EU-rättsakterna (se t.ex. artikel 21 i Rom I-förordningen, artikel 26 i Rom II-förordningen och artikel 35 i EU:s arvsförordning), eftersom dessa har företräde framför tysk rätt. Ytterligare ett undantag för tillämpningen av lagvalsreglerna görs vid överordnade tvingande bestämmelser. Enligt en överordnad tvingande bestämmelse är det obligatoriskt att tillämpa nationella regler, eftersom det anses viktigt för ett land att skydda sina allmänna intressen, särskilt dess politiska, sociala eller ekonomiska organisation. Tvingande bestämmelser är som viktigast i samband med avtalsfrågor eller utomobligatoriska skyldigheter. Specialregler på detta område har fastställts i de överordnade EU-rättsakterna (se särskilt artikel 9 i Rom I-förordningen, som innehåller en rättslig definition, och artikel 16 i Rom II-förordningen) och i internationella konventioner.

2.5 Utredning om innehållet i utländsk rätt

Tyska domstolar är inte bara skyldiga att tillämpa de tyska lagvalsbestämmelserna på eget initiativ. Enligt § 293 i civilprocesslagen (*Zivilprozessordnung* – nedan kallad *ZPO*) är de också skyldiga att efter bästa förmåga utreda innehållet i den utländska lag som ska tillämpas. Utredningen ska inte bara begränsas till att skaffa sig kännedom om den utländska lagtexten, utan ska även behandla hur denna har hanterats i doktrinen och i rättspraxis. Domaren ska skaffa sig så mycket kunskap om den utländska lagen att han kan tillämpa den på samma sätt som en domare i det berörda landet skulle göra.

För att utreda innehållet i den utländska lagen kan domaren utnyttja alla tillgängliga informationskällor.

En källa till upplysningar för fördragsslutande stater är Europeiska konventionen angående upplysningar om innehållet i utländsk rätt, som ingicks i London den 7 juni 1968 (Londonkonventionen). För att utnyttja denna möjlighet måste domaren lämna in en ansökan till behörigt organ i den berörda utländska staten via behörigt mottagande/överförande organ.

I stället för en begäran om rättsupplysningar i enlighet med Londonkonventionen kan domaren även inhämta ett rättsutlåtande från en sakkunnig, om den sakkunnige även har kunskap om den praktiska tillämpningen av den utländska lagen.

För att fastställa innehållet i den utländska lagen kan det under vissa omständigheter räcka att domaren helt enkelt ställer frågor för att få upplysningar från kontaktpunkten för det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område eller att domaren gör en egen utredning av den utländska lagen.

Vid utredningen av innehållet i en utländsk lag får domaren ta hjälp av parterna, men är inte bunden av deras yrkanden. Domaren kan även på eget initiativ uttömma alla informationskällor, utan att vara bunden till parternas erbjudande om uppgifter.

Om det trots alla ansträngningar inte skulle gå att fastställa tillämplig utländsk lag ska tysk lag tillämpas i dess ställe.

3 Lagvalsregler

3.1 Avtalsförpliktelser och rättsakter

För internationella handelsavtal ska FN-konventionen angående avtal om internationella köp av varor gälla automatiskt mellan näringsidkare i de stater som är parter i konventionen, om inte parterna på ett tydligt sätt har angett att de har valt bort detta alternativ, t.ex. "efter bortval av FN-konventionen angående avtal om internationella köp av varor".

För alla andra skuldrättsliga avtal som har ingåtts efter den 17 december 2009 bestäms valet av tillämplig lag principiellt sett av Rom I-förordningen, förutsatt att avtalet inte faller utanför förordningens tillämpningsområde, såsom förmögenhetsrättsliga avtal. Dessutom gäller §§ 46b–46d EGBGB.

För avtal som ingåtts före den 17 december 2009 gäller även i fortsättningen den gamla versionen av § 27 ff. EGBGB, som byggde på 1980 års

Romkonvention om tillämplig lag om avtalsförpliktelser och upphävdes med verkan från och med den 17 december 2009.

För vissa försäkringsavtal som ingåtts före den 17 december 2009 finns särskilda lagvalsregler i §§ 7–14 i lagen om införande av lagen om försäkringsavtal (*Einführungsgesetz Versicherungsvertragsgesetz – EGVVG*), i dess lydelse fram till och med den 16 december 2009.

3.2 Utomobligatoriska förpliktelser

Vid utomobligatoriska förpliktelser bestäms tillämplig lag sedan den 11 januari 2009 i princip av Rom II-förordningen, kompletterad av § 46a EGBGB.

För de fall som inte omfattas av förordningen, t.ex. kränkningar av den personliga integriteten (*Persönlichkeitsrecht*), innehåller tysk internationell privaträtt redan bestämmelser om tillämplig lag i §§ 38–42 EGBGB.

I § 38 EGBGB finns olika bestämmelser om vilken lag som ska tillämpas i fråga om krav som grundar sig på obehörig vinst.

Enligt § 39 EGBGB regleras krav som grundar sig på tjänster utan uppdrag av lagen i det land där tjänsten utförts. För betalning av någon annans skuld gäller särskilda bestämmelser.

Enligt § 40 EGBGB regleras ersättningsanspråk avseende skada till följd av en olaglig handling i princip av lagen i det land där handlingen ägde rum (*Recht des Handlungsorts*); den skadelidande parten kan dock bestämma att lagen i det land där skadan uppkom (*Recht des Schadenseintritts*) ska tillämpas i stället.

Enligt § 42 EGBGB har parterna alltid möjlighet att välja tillämplig lag i efterhand.

Enligt § 41 EGBGB kan den tillämpliga lagen också trängas undan av en lag som, sett till omständigheterna i det enskilda fallet, har betydligt närmare anknytning till sakförhållandena i målet.

3.3 Personalstatut

Enligt tysk internationell privaträtt regleras frågor om fysiska personers personliga ställning av lagen i det land i vilket den berörda personen är medborgare (*Heimatrecht*). Detta gäller i princip i fråga om rätten till ett namn (se § 10 EGBGB) och i fråga om huruvida fysiska personer har rättshandlingsförmåga (§ 7 EGBGB).

Om en person är medborgare i mer än ett land (*Mehrstaater*), ska det enligt § 5.1 första meningen EGBGB anges vilken som är den faktiska nationaliteten, nämligen medborgarskapet i det land till vilket personen i fråga har närmast anknytning. Om emellertid en person med flera medborgarskap även är tysk medborgare är enligt § 5.1 andra meningen EGBGB enbart tysk rätt tillämplig.

3.4 Fastställande av förhållandet mellan föräldrar och barn, inklusive adoption

3.4.1 Fastställande av förhållandet mellan föräldrar och barn

Enligt § 19 EGBGB regleras frågan om föräldraskap av lagen i det land där barnet har hemvist. I förhållande till den enskilde föräldern kan föräldraskapet också fastställas enligt lagen i det land där den berörda föräldern är medborgare. Om modern är gift kan den lag som reglerar verkningarna av äktenskapet (*Ehewirkungsstatut*) (§ 14 EGBGB) som gäller när barnet föds även få betydelse för fastställandet av faderskapet. För barn födda före den 1 juli 1998 gäller andra regler.

Enligt § 20 EGBGB regleras tvister rörande föräldraskapet generellt av den rättsordning som föräldraskapet grundar sig på eller, om föräldraskapet ifrågasätts av barnet, av lagen i det land där barnet har hemvist.

3.4.2 Adoption

Sedan den 31 mars 2020 omfattas adoptionen av ett barn i Tyskland av tysk lag. Annars regleras adoptionen av lagen i det land där adoptivbarnet har sin hemvist vid tidpunkten för adoptionen (ny version av § 22.1 EGBGB). Adoptionsförfaranden som avslutats före den 31 mars 2020 omfattas av de tidigare internationella privaträttsliga bestämmelserna, dvs. adoptionen regleras av lagen i det land som adoptanten var medborgare i vid tidpunkten för adoptionen (den gamla versionen av § 22.1 första meningen EGBGB). Makars adoption (oavsett om det är den ena eller båda makarna som adopterar) omfattas av den lag som reglerar äktenskapets allmänna verkningar (den gamla versionen av § 22.1 andra meningen EGBGB).

Frågor om erkännande av utländska adoptioner och fastställande av verkningarna av utländska adoptioner regleras av lagen om verkningarna av adoption enligt utländsk rätt (*Gesetz über Wirkungen der Annahme als Kind nach ausländischem Recht*) samt lagen om verkningar av adoption (*Adoptionswirkungsgesetz – AdWirkG*).

3.5 Äktenskap, ogifta/sammanboende par, partnerskap, äktenskapsskillnad, separation, underhållsskyldighet

3.5.1 Äktenskap

Följande anmärkningar gäller endast äktenskap som ingåtts av personer av olika kön. Se punkt 3.5.2 för samkönade äktenskap.

Enligt § 13 EGBGB regleras frågor om äktenskaps ingående i regel av lagen i det land där personen som ska ingå äktenskap är medborgare. I vissa situationer kan dock tysk lag vara tillämplig i stället.

I Tyskland kan äktenskap endast ingås i närvaro av en tjänsteman vid folkbokföringsmyndigheten (*Standesbeamte*) eller, i undantagsfall, av en person som av ett annat land erhållit särskilt bemyndigande för ändamålet (§ 13.4 andra meningen EGBGB).

I regel omfattas äktenskapets verkningar inte av tillämpningsområdet för rådets förordning (EU) 2016/1103 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om makars förmögenhetsförhållanden (EU:s förordning om makars förmögenhetsförhållanden) (§ 14.1 EGBGB).

3.5.2 Ogifta/sammanboende par samt partnerskap

Samkönade äktenskap och registrerade partnerskap (*eingetragene Lebenspartnerschaften*) regleras i § 17b EGBGB. Enligt den artikeln omfattas ingäendet och upplösningen av ett registrerat partnerskap, samt de allmänna verkningar som inte omfattas av tillämpningsområdet för rådets förordning (EU) 2016/1104 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap (EU:s förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap), av lagen i det land där partnerskapet registrerades (§ 17b.1 första meningen EGBGB). Samma sak gäller analogt om makarna har samma kön eller om åtminstone en av partnerna varken är kvinna eller man (§ 17b.4 första meningen). Sedan den 1 oktober 2017 är det inte längre möjligt att ingå registrerat partnerskap i Tyskland (§ 3.3 i lagen om införande av rätten att ingå samkönade äktenskap (*Eheöffnungsgesetz*)), och § 17b.1 första meningen EGBGB är därför något så ovanligt som en tysk lagvalsregel som omfattar ett förhållande som endast kan ingås i utlandet.

3.5.3 Äktenskapsskillnad och separation

Sedan den 21 juni 2012 avgörs tillämplig lag i fråga om äktenskapsskillnad av förordning (EU) nr 1259/2010 om genomförande av ett fördjupat samarbete om tillämplig lag för äktenskapsskillnad och hemskillnad (Rom III-förordningen). Detta gäller även om tillämplig lag är lagen i en stat som inte deltar i det fördjupade samarbetet (§ 4 i förordningen). Äktenskapsskillnad och hemskillnad regleras också av Rom III-förordningen vid äktenskap som ingåtts av personer av olika kön (§ 17b.4 första meningen EGBGB).

Utöver detta gäller §§ 17 och 17a EGBGB.

I Tyskland kan endast domstolarna besluta om äktenskapsskillnad (§ 17.3 EGBGB).

Enligt § 17.4 EGBGB avgörs tillämplig lag i fråga om pensionsrättigheter som makarna har förvärvat under äktenskapet enligt den lag som tillämpas på äktenskapsskillnaden (skilsmässolagen). Om delning av pensionsrättigheter som makarna har förvärvat under äktenskapet inte erkänns enligt den utländska lagen, kan en sådan åtgärd under vissa förutsättningar genomföras enligt tysk rätt.

Nyttjanderätten till gemensamma bostäder och hushållsföremål i Tyskland regleras av tysk rätt (§ 17a EGBGB).

3.5.4 Underhållsskyldighet

Frågan om vilken lag som är tillämplig lag i fråga om underhållsskyldighet mellan släktingar och mellan makar avgörs sedan den 18 juni 2011 av Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet. Enligt artikel 2 i detta protokoll ska protokollet tillämpas universellt, dvs. även om den tillämpliga lagen är en icke-fördragsslutande stats lag. De tidigare tyska bestämmelserna i EGBGB har därför upphävts.

3.6 Makars förmögenhetsförhållanden

De förmögenhetsrättsliga verkningarna av äktenskap regleras av EU:s förordning om makars förmögenhetsförhållanden. Detta gäller även samkönade förhållanden (§ 17.4 andra meningen EGBGB). I EU:s förordning om makars förmögenhetsförhållanden prioriteras parternas självbestämmanderätt. De blivande makarna kan välja tillämplig lag för sina förmögenhetsförhållanden (artikel 22.1 i EU:s förordning om makars förmögenhetsförhållanden). Vid avsaknad av ett lagvalsavtal mellan parterna är anknytningskriteriet makarnas hemvist, det land de är medborgare i eller det land de gemensamt har närmast anknytning till (se artikel 26 i EU:s förordning om makars förmögenhetsförhållanden).

På grund av dess ikraftträdandedatum (den 30 januari 2019) omfattar EU:s förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap inte partnerskap som ingåtts i Tyskland. Sedan den 1 oktober 2017 har det nämligen inte varit möjligt att ingå registrerade partnerskap enligt tysk lag (se punkt 3.5.2 ovan). Enligt EU:s förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap är parternas val även här det viktigaste anknytningskriteriet (artikel 22.1 i EU:s förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap). Vid avsaknad av ett lagvalsavtal är tillämplig lag på förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap lagen i den stat enligt vars lag det registrerade partnerskapet ingicks (artikel 26.1 i EU:s förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap).

3.7 Arv och testamente

För dödsfall som inträffar efter den 17 augusti 2015 gäller i första hand bestämmelserna i EU:s arvsförordning. Enligt den förordningen är testatorns senaste hemvist det viktigaste anknytningskriteriet för vilken lag som är tillämplig på arvet. Arvsförfaranden som inleddes före den 17 augusti 2015 regleras av lagen i det land som testatorn var medborgare i vid tidpunkten för fränfallet, i enlighet med den gamla versionen av § 25 EGBGB (i den nya versionen av § 25 EGBGB anges att EU:s arvsförordning gäller analogt). För fastigheter belägna i Tyskland var det möjligt att välja tysk lag.

För arvsförfaranden som inleddes efter den 17 augusti 2015 regleras de formella kraven för förordnanden om arv av kvarlåtenskap av den nya versionen av § 26 EGBGB. För testamentsförordnanden är i princip Haagkonventionen av den 5 oktober 1961 direkt tillämplig (§ 26.1 EGBGB). Tyskland har varit part i denna konvention sedan 1965. För andra former av förordnanden om arv av kvarlåtenskap hänvisas till artikel 27 i EU:s arvsförordning (§ 26.2 EGBGB). Arvsförfaranden som inleddes före den 17 augusti 2015 omfattas av den gamla versionen av § 26 EGBGB, som införlivade de viktigaste lagvalsreglerna i 1961 års Haagkonvention om tillämplig lag i fråga om formen för testamentariska förordnanden. Ett testamentsförordnande är giltigt till formen om det uppfyller formkraven i en rättsordning som det finns anknytning till genom testatorns medborgarskap eller hemvist eller den plats där testamentet upprättades.

3.8 Sakrätt

Enligt § 43 EGBGB regleras sakrätter i första hand av lagen i det land där den berörda egendomen befinner sig. Den lokala lagstiftningen reglerar exempelvis egendomens innehåll och frågor om överföring av eller panträtt i egendomen.

I fråga om fordon föreskriver § 45 EGBGB ett särskilt anknytningskriterium.

Överföring av ett föremål från ett land till ett annat omfattas av särskilda bestämmelser i § 43.2 EGBGB.

Slutligen omfattas även immissioner (störningar som en fastighet är utsatt för på grund av verksamhet på en annan fastighet) av särskilda bestämmelser i § 44 EGBGB.

I sakrättsliga sammanhang finns det praktiskt taget inga möjligheter för parterna att välja tillämplig lag. Enligt § 46 EGBGB är det dock möjligt att avvika från den lag som fastställts genom ovannämnda anknytningskriterier, om omständigheterna visar att det finns en betydligt närmare anknytning till lagen i ett annat land.

3.9 Insolvens

Utöver lagvalsreglerna i förordning (EU) 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden, som innehåller bestämmelser om medlemsstaternas inbördes förhållande, anges i § 335 InsO, som rör förhållandet till tredjeländer, att insolvensförfarandet och dess verkningar i första hand regleras av lagen i det land där förfarandet inleddes. I § 336 ff. InsO anges särskilda anknytningskriterier med avseende på vissa aspekter av internationell insolvensrätt (till exempel arbetsvillkor, kvittning, bestridande), vilka kan avvika från denna huvudregel.

Senaste uppdatering: 14/04/2022

De nationella versionerna av sidan sköts av respektive kontaktpunkt. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Varken det europeiska rättsliga nätverket eller kommissionen påtar sig något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.